

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

SAYI : 10

KAYSERİ - 1998

YAYIN KOMİSYONU

Prof.Dr. Cihat TUNÇ
Prof.Dr. Celal KIRCA
Prof.Dr. Harun GÜNGÖR

SAHİBİ

Prof.Dr. Ali TOKSARI

MESUL MÜDÜRÜ

Prof.Dr. Celal KIRCA

NOT: E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi yayın kuralı gereği, dergide yer alan yazılar, telif, tercüme ve kitap tanıtımı sıralamasına ve bu sıralamanın her birinde ünvanlar esas alınarak yazarların soyadlarına göre dizilmiştir.

Makalelerin İlmî Sorumluluğu Yazarlarına Aittir.

Erciyes Üniversitesi Matbaası

KAYSERİ - 1998

Hz.MUHAMMED SEVGİSİNİN İSLÂM-TÜRK ŞÂİRLERİNDEKİ TEZÂHÜRÜ

Doç.Dr. H.Ahmet SEVGİ*

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla, Peygamberi Hz.Muhammed'e salat ve selâmlar.

İslâm-Türk şâirleri Hz.Muhammed'i övmek ve sevgilerini belirtmek amacı ile birçok na'tlar kaleme almışlardır. Hz.Muhammed'in övgü ve sevgisini dile getiren edebî eserler sadece na'tlar değil, O'nun birçok fizîkî, ahlâkî özelliklerini açıklayan, başka türde edebî eserler de yazmışlardır. Bu tür eserlerden, hadîslerini toplayan, Hadîs Mecmua'larını, hicret olayını anlatan Hicret-nâme'lerini, tıbla alakalı sözlerini derleyen Tıbb'ı Nebevî'lerini, doğumunu anlatan Mevlid'lerini, hayatını anlatan, Sîretü'n-Nebevî'lerini, fizîkî özelliklerini açıklayan, Hilye'lerini, Mi'râc'ını anlatan, Mi'râciye'lerini sayabiliriz.

Hz.Muhammed (s.a.v.) sevgisi yalnız edebî eserlerde değil, bu sevgi hattatların yazılarında, nakkaşların nakşında, musîkî şinasların yanık seslerinde ve nâmelerinde, câmilerin tezyînatlarında, hülâsa bütün san'atkarların gönlünde, göz nurlarında dilinde ve elinde canlılık bulmuştur. Müslüman Türklerin yerleştiği her yerde bu sevginin izlerini ve nişânelerini görmek mümkündür.

Hz.Muhammed (s.a.v.), Kur'ân-ı Kerim'in açıklamasına göre O, müslümanlar için pek güzel örnek¹, yüce ahlâka sahip², Hak için şâhit, müjdeleyici ve uyarıcı; aydınlatan bir ışık³, âlemlere rahmet⁴ ve peygamberleri son halkası olan "Hâtemü'l-Enbiyâsi"⁵ dir.

* Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

1- K., XXXIII (Ahzab), 21.

2- K., LXVIII (Kalem), 4.

3- K., XXXIII (Ahzab), 45-46.

4- K., XXI (Enbiyâ), 107.

5- K., XXXIII (Ahzab), 40.

Şâirler, Hz.Muhammed'e âit şiirlerinde, Kur'ân-ı Kerim ve hadîs-i şeriflerden birçok iktibaslar ve telmihler yapmışlardır. Onlar şiirlerinde her ne kadar aynı âyet ve hadîsleri ve aynı konuları işlemelerine rağmen, konuları işleme tarzları farklı olduğundan, bu durum konulardaki yeknesaklığı kaldırıp, renklilik ve âhenk de sağlamıştır. Hem de şiir bir duygu ve heyecan sanatı olduğundan aynı tema da olsa, farklı özellikler taşıyacağı bir gerçektir.

Hz.Muhammed (s.a.v.), kâinatın yaratılış sebebi, ilk yaratılan O'nun nuru olup, şâyet O, olmasaydı, canlı ve cansız hiçbir varlık yaratılmayacaktı.

Yunus Emre, bu hususu şöyle belirtir:

Hak yarattı âlemi aşkına Muhammed'in
Ay ü günü yarattı, şevkine Muhammed'in⁶

Hz.Muhammed'in nuru Hz.Âdem'den beri bütün peygamberlere nakledilerek, yine O'nda son bulmuştur.

Süleyman Çelebi (1351-1422), bu konuyu şöyle açıklar:

Mustafâ nûrını alnında kodı
Bil habîbüm nûrındır bu nûr didi
Kıldı ol nûr Anun alnında karâr
Kaldı anun ile nice rûzigâr (zaman)⁷

Şâire Nigar Hanım (1856-1918) da,

Senin şevkinle sûret buldu hilkat (yaratılış) yâ Resûlallah
Semâyâ tal'atından (parlaklığından) geldi satvet (büyüklük)
yâ Resûlallah

Hayâl etmek ulüvv-i kadrini bîhûdedir; zira
Büyüksün rütbe-i tahmînden elbet yâ Resûlallah⁸

Hz.Peygamber'in yaratılışı ile âlemde hârikülade olaylar ve değişmeler meydana gelmiştir. Balıkesir'li Abdülaziz Mecdî, bu değişmelere şöyle işaret eder:

6- Günümüzde Okunan Kasîde, İlahîler ve Na't-ı Şerifler, Haz.Yusuf Tavaslı, İst. ths. s.130.

7- Süleyman Çelebi, Mevlid, Haz.Ayşe Necla Pekolcay, Ank., 1993, s.56.

8- Fevziye Abdullah Tansel, Tanzimat Devri Edebiyatı'nda Dinî Şiirler, Ank.1962, s.57.

Coşub deryâyı vahdet mevceler (dalgalar) gevherfeşan olmuş
O gevher su'lelenmiş maye-i kevn ü mekân olmuş.
O gevher, gevher-i pür feyz-i nur-i Ahmediyedir
Anın emvâc-ı cûşünden zemîn-ü âsüman olmuş
Eyâ Fahr-i Rûsûl, ey nûr-ı sır-ı cümle-i eşya
Teşekkûlbend olup nurunla böyle bir cihan olmuş⁹

Cenâb-ı Hakk'ın ilk yarattığı cevher Hz.Muhammed'in nurudur. Bu cevher gibi olan bu nurdan, yer-gök bütün maddî ve manevî âlemler şekillenip, böyle bir âlem meydana gelmiştir. Asıl sebep Hz.Peygamber'in nuru olup, O'nun dışındaki her varlık da, varlığını O'na borçlu ve sonradan meydana gelmiştir.

Şâir Nazîm (ölm.1726), bu konuya şöyle değinir:

Cevher-i zâtunla âlem bir araz
Âferînişden vücûdudur garaz¹⁰

Nazîm bu beyitinde, senin zatının cevheri asıl ve özdür, âlem ise sonradan yaratılmıştır. Âlemin yaratılış gayesi de, senin dünyaya teşrifindir, demek ister.

Turâbî'de bu konuda:

Sırr-ı Hakk'ın esrârı sensin yâ Muhammed Mustafâ
Enbiyâ Serdârı sensin yâ Muhammed Mustafâ
Nûr-ı zâtın hürmeti çün halk olup kevn ü mekan
Her vücûdün vârı sensin yâ Muhammed Mustafâ¹¹

Şâir Nâbî (1642-1712), bir hadîsten iktibas yaparak, Cenâb-ı Hakk'ın ilk yarattığı cevherin Nûr-ı Muhammedî olduğunu anlatır:

"Evvelü mâ halaka'llâh" ki senün nûrundur
Seni idrak idecek kimdür eyâ Nur-ı Cevâd¹²

9- Balıkesirli Abdülaziz Mecdi Divanı, Derleyen, Osman Ergin, İst. 1945, s.11-12.

10- Nazîm, Dîvân-ı Belâgat-Unvân-ı Yahyâ Nazîm, İst. 1257, s.193.

11- Turâbî, Dîvân-ı Turâbî, İst. 1294, s.4.

12- Yusuf Nâbî, Dîvân-ı Nâbî, İst. 1292, s.9.

Nâbî ilk mısrasında, "Allah'ın ilk yarattığı benim nurumdur"¹³ hadîsinden iktibas yapmıştır. Diğer rivayetlerde bu hadis Allah'ın ilk yarattığı, "... benim ruhumdur"; ... akıldır" şeklinde de geçmektedir.

Bir hadîs-i kudsi'de de, "Ben bir gizli hazine idim bilinmek istedim, bilineyim diye âlemi yarattım"¹⁴ buyrulmuştur. Bu hadîs-i kudsi'de geçen "kenz-i mahfi'den" (gizli hazine'den) maksat Hakikat-ı Muhammediyye olduğu belirtilmiştir. Allah kendi birliğini bir aynadan seyretmek için önce Hz.Muhammed'i, O'nun nurundan da bütün varlık âlemlerini ve insanı yaratmıştır.

Şâir Ahmet Paşa (ölm. 1497), Cenâb-ı Hakk'ın bu seyretme meselesini şöyle açıklar:

Ol bir vücûddür ki anı mir'at (ayna) idindi Hak
Âlemde bulunur mı misâli Muhammedün¹⁵

Süleyman Çelebi, Mî'râc bahrinde, bu konuya şöyle değinir:

Zâtıma mir'ât edindim zâtını
Bile yazdım adım ile adını¹⁶

Süleyman Çelebi, son mısrada kelime-i tevhid'de geçen Muhammed ismini kasetmiştir. Muhammed adı, pek çok övülen ve medhe lâyük kimse anlamına gelmektedir. Hz.Muhammed, bu âlemi şereflelendirmeden önce melekler ve peygamberler tarafından övülmüştür. Cenâb-ı Hak, kelime-i tevhid'de, Muhammed ismini kendi adı ile beraber anmış ve kâinatta hiçbir varlığa da, daha önce bu isim verilmemiştir.

Niyâzî-i Mısrî (1618-1693), Hz.Muhammed'i yaratılış madeninin özü ve gizli hazinenin saklandığı mahzen olarak gösterir:

Zuhûr-ı kâinâtun ma'dininin yâ Resûlallah
Rumûz-ı "küntü kenz" ün mahzeninin yâ Resûlallah¹⁷

13- Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, Beyrut, 1351, I, 265-266; El-Elbânî, Silsiletü'l-Ehâdise'd-Zaife Ve'l Mevzûa, Dımışk, 1965, III, 56.

14- Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, Beyrut, 1351, II, 132.

15- Ahmet Paşa Dîvânı, Haz.Ali Nihad Tarlan, İst. 1966, s.15.

16- Süleyman Çelebi, Mevlid-i Şerif, Haz.Vasfi Mahir Kocatürk, Ank. 1966, s.24.

17- Niyâzî-i Mısrî, Dîvân-ı Niyâzî, İst. 1291, s.69.

Develi'li Seyrânî (ölm.1866) de, bu konuda şöyle der:

Lafzı "küntü kenzi mahfî" vahdetin manâsını
Lâyıkıyla fehmeden Muhtar-ı Serdâr ibtidâ
Ahmed-i Muhtârdır sermâye-i feyz-i vücûd
Eylemişdir hilkatin esrârın izhâr ibtidâ¹⁸

Aziz Mahmûd Hüdâyî (1541-1628), Hz.Muhammed'in Mi'râc gecesi peygamberlere imâm oluşunu, onlardan önce yaratılmış olmasıyla değerlendirir:

Nebî idin dahi Âdem
Dururken mâ u tîn (su ve toprak) içre
Îmâm-ı enbiyâ olsan
Revâdur yâ Resûlallah¹⁹

Bu konuda, "Henüz Âdem (a.s.), su ile çamur arasında iken ben Peygamberdim²⁰" tarzında bir hadîs-i şerif de rivâyet edilmiştir.

Yine Hüseyin Lâmekânî,

Henüz Âdem yaturken âb u kildê
Nebîdür ol cihân-ı cân dilde²¹

diyerek, bu hususu açıklar.

Ahmedî (ölm.1412), Hz.Muhammed'in önce gelişini şöyle ifâde eder:

Şeff'ü'l-halk Ebû'l-Kâsım Muhammed
Ki ana virildi ezelden mülk-i sermed (ebedî saltanat)
Başına Hak urupdur tâc-ı levlâk
Anun cevlangehi meydân-ı eflâk
Anı çün kim getirdi Hak vücûda
Sera-â-ser bütler indiler sücûda
Yıkıldı tâk-ı Kisrâ makdeminden
Cihan rahat kohusu aldı deminden²²

18- Develi'li Seyrânî, Sânihât-ı Seyrânî, Haz.Ahmet Hâzım, İst. 1340, s.13.

19- Kemaleddîn Şenocak, Kutbu'l-Ârifin Seyyid Aziz Muhammed Hüdâyî Hayatı-Menâkıbı ve Eserleri, İst. 1970, s.73.

20- Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, Beyrut, II, 132.

21- Neclâ Pekolcay-Selçuk Eraydın, İslâmî Türk Edebiyatı, İst. 1975, s.163.

22- Ahmedî, Cemşid u Hurşid, İnceleme-Metin, Haz.Mehmet Akalın, Ank. 1975, s.61.

Yukardaki beyitlerde Ahmedî, Hz.Muhammed'e ezeli ve ebedi saltanatın verildiğini, O'nun hürmetine âlemlerin yaratıldığını ve dünyaya teşrifinde hârikülâde olayların meydana geldiğini açıklar. O'nun gelişi ile bâtil inançların yok olduğunu, putların yerlere serildiğini ve Kısra'nın sarayının yıkıldığını anlatır.

Kâinatın yaratılışındaki tek gaye O'nun yüce varlığıdır. Yunus Emre (ölm. 1320), bu konuya şöyle işâret eder:

Yaratıldı yer ile gök Muhammed dostluğuna
Levlâk O'na delil durur O'nsuz yer ü gök olmadı²³

Peyami Safâ'nın babası İsmâil Safâ (1867-1901):

Ey mazhar-i hitâb-ı levlâk, yâ Muhammed
Nûrunla halk olundu eflâk, yâ Muhammed²⁴

Muallim Nâci (185-1893) de, Hz.Muhammed'i âlemleri yaratanın sevgilisi ve levlâk ülkesinin Melik'i olarak belirtir:

Habîb-i Hâlık-ı eflâk sensin yâ Resûlallah
Melîk-i kişver-i levlâk sensin yâ Resûlallah²⁵

Şâir Necâtî (ölm. 1509), Hz.Muhammed'in kelimelerle medhedil-meyeceğini ve güneşten daha parlak ve açık olduğunu anlatır:

Seni ibret-i levlâk nükte-i kudsi
Güneşden eyledi rûşen ne hâcet istidlâl
.....
Eyâ Nebî seni medh eylemek ledünnidür
Hurûf-i lâfz ile mümkün ola mı emr-i muhâl²⁶

Şeyhülislâm Yahyâ (1553-1644) da:

Sana mahsûs lutfudur Hakkın
Tâc-ı levlâk u taht-ı ev ednâ
.....

23- Yunus Emre Dîvânı, Haz.Mustafa Tatçı, Ank. 1991, s.257.

24- Fevziye Abdullah Tansel, Tanzimat Devri Edebiyatı'nda Dinî Şiirler, a.g.e., s.64.

25- Fevziye Abdullah Tansel, ayn.esr.s.30.

26- Ali Nihad Tarlan, Necâtî Bey Dîvânı, İst. 1963, s.19.

Hazret-ı Hak olunca meddâhın
Nice medh (vasf) eyliye Yahyâ²⁷

Şâirler yukarıdaki beyitlerde, "Sen olmasaydın, sen olmasaydın, felek-leri (kâinatı) yaratmazdım" hadîs-i kudî'sinde²⁸ geçen "levlâke levlâk" kelimesine işâret etmişler ve kâinatın yaratılış sebebi olarak Hz.Muhammed'in yüce varlığını göstermişlerdir.

Şâirler "levlâke" hadîs-i kudî'si üzerinde durdukları gibi O'nun mu'cize'lerinden de bahsetmişlerdir.

Aziz Mahmud Hüdâyî,
Elâ ey gevher-i kâni risâlet
Sana bin bin salât ile tehiyyat
Hakîkat bağının serv-i bülendi
Gül-i sadberk-i gülzârı seâdet
"Fekâne kabe kavseyni ev ednâ"
Ulûvvî şanına eyler şehâdet²⁹

Hersekli Ârif Hikmet Bey (1840-1930), Hz.Muhammed'in mu'cizelerinden dolayı cihanın şaşkına döndüğünü anlatır:

Hudâ'nın en büyük ihsânı sensin yâ Resûlallah
Benim her derdimin dermânı sensin yâ Resûlallah
Cihân medhûş-ı hayretdir zuhûr-ı mu'cizatından
Tarikat ehlinin bürhânı sensin yâ Resûlallah³⁰

Son beyitin sadeleşmiş şekli: Cihân, gösterdiği mu'cizelerden şaşkına dönmüştür. Ey Allah'ın Resûlü, tarikat ehlinin fikrini isbatta, delili sensin.

Şâir Cevrî İbrahim Çelebi (ölm.1654), Hz.Peygamber'in medhinde binlerce defter yazılsa, yine de, şâirlerin aciz kalacaklarını belirtir:

Şerh olunmaz mu'cizât-ı makdemi tâ haşra dek
Yazsa vâsfinda eğer hâmem hezârân defteri
Hem ne haddümdür benim kim vâsfa cür'et eyleyem
Ol şehinşâh- le-amrük-taht ü levlâk-efseri (tâci)

27- Şeyhülislâm Yahyâ, Dîvân-ı Yahyâ, İst. 1334, s.67.

28- Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, a.g.e., II, 164.

29- Kemaleddîn Şenocak, Aziz Mahmud Hüdâyî Hayatı-Menâkıbı-Eserleri, a.g.e., s.117.

30- Hersekli Ârif Hikmet, Külliyyât-ı Âsâr, I, Dîvân, İst. 1330, s.87.

Hidmet-i medh u senâsında kusûrumu fehm idüp
Lâyık oldur km idem dergâhına öZR-âveri³¹

Cevrî, ikinci beyitinde Kur'ân-ı Kerim'de geçen, "(EY Resûlüm), senin ömrüne andolsun ki, onlar sarhoşlukları içinde bocalıyorlardı³². "âyetindeki "le-amrüke" kelimesine işâret etmektedir. Bu âyette Cenâb-ı Hakk'ın "Senin ömrüne andolsun" yemin ifâdesi, Hz.Peygamber için büyük bir saygıyı anlatır. Zira Cenâb-ı Hak, Hz.Muhammed'den daha şerefli birini yaratmamış ve O'ndan başka da hiçbir kimsenin hayatı üzerine yemin etmemiştir. Diğer taraftan da Hz.Muhammed'in mu'cizelerini anlatmaktan aciz kalınacağını, kıyâmete kadar mu'cizeleri anlatılsa, yine de bitmeyeceğini belirtir.

Şemseddîn Sivâsî, Hz.Muhammed'in, Cenâb-ı Hak nezdindeki değerini öğrenmek isteyen ümmetine, bu âyeti okumayı tavsiye eder:

Nezd-i Hak'da kadrini bilmek dilersen ümmetâ
Gel, "le-amrük" âyetin okı ne hoş takrîr ider³³
Yusuf Sinaneddîn Şeyhî (1371?-1431) de,

İy fahr-i halk kimde ola zehre (cesâret) medhüne
Çün Hak didi "le-amrüke levlâke ve'd-Duhâ"³⁴

Şeyhî bu beyitinde "le-amrüke" yemîn âyetine işâret ettiği gibi, kudsî hadis'de geçen "levlâke" kelimesine ve Kur'ân'da Hz.Peygamber hakkında nâzil olan Duhâ Suresi'ne³⁵ işâret etmektedir.

Hz.Muhammed'in Allah'ın sevgilisi, habîbi olması ve O'na olan yakınlığını anlatmak amacı ile şâirler, Mi'râc olayı üzerinde de fazlaca durmuşlardır.

Aziz Mahmud Hüdâyî,

Buyurmuşdur anun şânında Mevlâ
"Fe kane kâbe gavseyni ev ednâ"³⁶

31- Hüseyin Ayan, Cevrî Hayâtı, Edebî Kişiliği Eserleri, Erzurum, 1981, s.64.

32- K., XV (Hicr), 72.

33- Şemseddîn Sivâsî, Dîvân, s.32.

34- Şeyhî, Hüsrev ü Şîrin, Haz.Faruk K.Timurtaş, İst.1980, s.18.

35- K., LXXXIII (Duhâ), I-II.

36- Aziz Mahmud Hüdâyî, Külliyyât ve Dîvân-ı Hazret-i Hüdâyî, İst.1987, s.13.

Son beyitinde Hüdâyî, "O'nun'la arasındaki mesâfe, iki yay kadar, yâhut daha az kaldı³⁷" âyeti kerimesini iktibas etmiştir.

Cenâb-ı Hak'ın, İsrâ ve Mi'râc olayında, Elçisi Hz.Muhammed'i kendisine iki yay arası kadar, hattâ daha da yakın yaklaştırdığı anlatılmaktadır. Âyetteki ik yay miktarı yaklaşmayı maddî ölçülere nisbet etmek mümkün değildir. Çünkü Cenâb-ı Hak, her türlü cisim ve mekândan münezzehtir. Tasavvufta da, âyette bildirilen bu yakınlıklar, manevî derece olarak değerlendirilmiştir³⁸.

Hz.Muhammed, Mi'râc'da, Cebrâil ile Sidretü'l-Müntehâ-son ağaç-yaratıklar âleminin son noktası, buradan ötesi Allah'ın gayb âlemidir ve Cebrâil buradan ileriye geçememiştir. Hz.Muhammed ise, bizim için bilinmeyen, gayb âlemlerine ulaşmıştır. Hz.Resûl, Cenâb-ı Hak'ın büyük âyetlerini müşâhede etmiş, ne şaşmış ve ne de, hayretten gözleri kamaşmış, her şeyi olduğu gibi seyretmiş ve görmüştür.

Şâir Hüznî, Hz.Peygamber'in gözünde hakikatleri görme vasfının bulunduğunu bir âyetin ışığı altında anlatır:

Zehî ol çeşm-i "mâ zâğâ'l-basîr" kim sende oldukça
Sana dîdâr-ı Hak her dem ayândır yâ Resûlallah³⁹

Hüznî ilk mısradaki, Hz.Peygamber'in Mi'râc'da, hârikülâde âlemleri seyrettiğini, Cenâb-ı Hak'ın tecellîsine şâhit olduğunu ve akılların şaşacağı, gözlerin kamaşacağı hayret veren varlıkları ve âlemleri gördüğü halde şaşmadığını anlatan "göz şaşmadı ve aşmadı⁴⁰" âyetine de işâret eder.

Şâir Nâ'îlî (ölm.1666), Mi'râc olayı ne kadar anlatılsa, güneşte zerre, yağmur bulutunda damla misâli olduğunu belirtir:

Olunsa kıssa-i Mi'râcî haşre-dek takrîr
Güneşde zerresidir, katredir sehâbında⁴¹

37- K., LIII (Necm), 17.

38- Emine Yeniterzi, Divân Şirinde Na't, Ank.1993, s.120-123.

39- Dîvân-Hüznî, İst.1212, s.3.

40- K., LIII (Necm), 17.

41- Nâ'îlî Divân, Haz.Haluk İpekten, Ank.1990, s.32.

XIII.asır Şâir'i Şeyyâd Hamza da, Hz.Peygamber'i şöyle medheder:

Senün ışkun kamu derde devâdur yâ Resûlallah
Senün katunda hâcetler revâdur yâ Resûlallah
Senün nurun gören gözler ne ay gözler ne yılduzlar
Nurundan gice gündüzler ziyâdur yâ Resûlallah⁴²

Muhammed Fuzûlî (ölm.1556) Hz.Muhammed'in bütün mu'cizelerini sayıp anlatmaya gerek olmadığını, O'nun yüceliğini belirtmeye, Kıyâmete kadar bâkî olan Kur'ân-ı Kerîm, mu'cizesinin yeterli olduğunu açıklar:

Ey olup Mi'râc bürhân-i ulüvv-i şân sana
Yire inmiş gökten istikbâl için Fûrkan sana

.....
Bâkî-i mu'ciz ne hâcet din-i hak isbâtına
Âlem içre mu'ciz-i bâkî yeter Kur'ân sana⁴³

Şâirler, Hz.Muhammed'in vasıflarını ve mu'cizelerini belirterek veya telmihler yaparak, O'nun hakkında övgü dolu birçok şiirler yazmışlardır.

Niyâzî-i Mısırî (ölm.1105/1693-4), Hz.Peygamber'in yüce vasıflarını belirterek, sevgisini şöyle ifâde eder:

Ol cihânın fahrinin sırrına kurbân olayım
Hutbe-i levlâkî'nın şânına kurbân olayım
"Kâb-ı gavseyin ev ednâ" sına kurbân olayım
Ben anın ilmine irfanına, kurbân olayım
Ben anın esrar-ı Mi'râcî'na kurbân olayım
Cümle ümmetten hayırlıdır O Şâhın ümmeti
Ümmetine cümleden artık ider Hak rahmeti
Enbiyâ anınla buldu bunca lutf u izzeti
Ben anın lutfuna ihsânına kurbân olayım
Ben anın envâ-i eltâfına kurbân olayım
Her ne deglü enbiyâ ü mürselîn kim geldiler
Ümmeti olmaklığı Hak'dan temennî kıldılar
Ben anın ayağının tozına kurbân olayım
Yoluna gidenlerin izine kurbân olayım.⁴⁴

42- Abdülkadir Karahan, Türk Kültürü ve Edebiyatı, İst.1988, s.164.

43- Fuzûlî Dîvânı, Haz.Kenan Akyüz-Süheyl Beken-Sedit Yüksel-Müjgan Cunbur, Ank.1990, s.4.

44- Niyâzî-i Mısırî, Dîvân, a.g.e., s.52-53.

Mısırî, na'tında, Hz.Peygamber'in Mi'râc'da Cenâb-ı Hakk'a çok yakınlığını ve sırlara vâkıf olduğunu, ümmetinin bütün ümmetlerden daha hayırlı olduğunu ve bütün peygamberlerin O'na ümmet olmayı arzuladıklarını anlatır.

Şâir İsmetî (1611-1665) de,

Sadr-ı bedr-i kâ'inât hayrül-verâ (halk)
Server-i hayl-i rüsül şemsü'd-duhâ
Dönmez idi böyle fânûs-ı felek
Şems-i zatun olmasa nûri duhâ
Rehnümâ oldun gelüp güm-rehlere
Rah-ı Hakka eyleyüp çün ihtidâ
Pes güzîde (seçkin) olduğu çün cümleden
Nâmunu kıldı senün Hak Mustafâ
Kıl şafâ'at İsmetî-i âcize
Ey şeffî'ül-müznibîn rûz-i cezâ⁴⁵

İsmetî, Hz.Muhammed'in yolunu kaybetmişlere Hak yolunu gösterdiğini ve herkesten üstün olduğundan dolayı Cenâb-ı Hak, adını seçilmiş, saf, temiz anlamına gelen Mustafâ adını koyduğunu belirtir. Son beyitte de, Âhiret gününde, günahkâr ümmetlerine şefaata edecek olan Hz.Peygamber'den kendisine de şefaata etmesini ister.

Yunus Emre de,

Çalab nurdan yaratmış canını Muhammed'in
Âleme rahmet saçmış adına Muhammed'in
Dostum dimiş yaratmış hem anın kaydın yimiş
Ümmetden yana komış yönini Muhammed'in⁴⁶

Hız.Muhammed'in doğduğu gece âlemler karanlıklardan kurtulup, nura gark olmuştur.

Hersekli Ârif Hikmet, bu geceyi şöyle tasvir eder:

Ziver-i tâc-ı saâdet doğduğu şebtir bu şeb (gece)
Server-i mülk-i hidâyet doğduğu şebtir bu şeb

45- İsmetî Dîvânı, Haz.Halûk İpekten, Ank.1974, s.29.

46- Yunus Emre Divânı, Haz.Faruk K.Timurtaş, İst.1972, s.127.

Zerre-i nûrundan eyler arş-ı a'zam iktibâs
Mâh-ı rahşân-ı saâdet doğduğu şebtir bu şeb⁴⁷

Günümüz şâir'i Fâtih Okumuş da,

Doğduğun gün yeryüzü "Göğüsünü açmadık mı
Bunu herkese haber verdi Yükün almadık mı
Kuşlar o günden beri Zikrini yüceltmedik mi⁴⁸"
Adınla şakıyordu
Rüzgâr yâdınla esti durdu
Allah buyurdu⁴⁹: .

Cengiz Numanoğlu da, Hz.Muhammed'i şöyle medheder:

Arş'ın kubbelerine, adı nûrla yazılan,
İsmi, semâda "Ahmed", yerde "Muhammed" olan,
Yedi katlı göklerde, Hak cemâlini bulan,
Evvel-âhir yolcusu, yâ Hazreti Muhammed⁵⁰

Şâir Mefharî de O'nu şöyle medheder:

Devâsız dertlere oldürür devâ
Hayrî'l-beşer oldur hem kân-ı vefâ
Yokdur anâ misâl âlemde aslâ
Anî bir halk itdî Hazret-i Ma'bûd⁵¹

İsmâil Hakkı da, Hz.Muhammed'i şöyle medheder:

Cânımın cânânısın yâ Muhammed Mustafâ
Derdimin dermânısın yâ Muhammed Mustafâ
Çıkmadı bahr-i muhabbedden Sen gibi güher
İlm u hikmet kânî sensin yâ Muhammed Mustafâ
Cümle âlem ilmüne nisbet sensin bir katredir
Mağfiret ummâmı sensin yâ Muhammed Mustafâ⁵²

47- Hersekli Ârif Hikmet, Külliyyât-ı Âsâr, a.g.e., s.88.

48- Günümüz Dilinden Hz.Peygamber'e Naatlar, Ank.ths.s.17.

49- K., LXXXXIV (İnşirâh), 1-4.

50- Günümüz Dilinden Hz.Peygamber'e Naatlar, a.g.e., s.135.

51- Fevziye Abdullah Tansel, Türk-İslâm Edebiyatı Türkçe Dinî Metinler, Ank.1971, s.228.

52- Divân-ı İsmâil Hakkı, İst.1288, s.5.

Âşık ve mutasavvıf şâirler, Hz.Peygamber'i ondört asırdan beri, samimi ve içten sevgi ile medhetmişler, bu şiiirler ve na'tlar, okuyanları ve dinleyenleri heyecana sürüklemiş, kendilerinden sonra gelen şâirlere de ilham kaynağı olmuşlardır.

Şâir Kuddûsî (1760-1849), Hz.Muhammed'i şöyle medheder:

Kirdigâr'ın (Yaratıcı'nın) âşinâsıdır Muhammed Mustafâ
Âşıkânın dil-rubasıdır Muhammed Mustafa
Nûr-ı pâkinden Hudâ bu halkı inşâ eyledi
Kâinâtın mübtedâsıdır Muhammed Mustafâ
İki cihân serveridir ins-ü cin Peygamberi
Enbiyânın pîşvâsıdır (önderidir) Muhammed Mustafâ
Âlemîne rahmet irsâl eyledi Mevlâ anî
Bize Yezdâ'nın atâsıdır Muhammed Mustafâ⁵³

Ayntablı Aynî (1756-1838) de,

Tecelli-i cemâli ve nûr-ı aşkın var iken dilde
Nazar kılmam felekde mihr u mâha yâ Resûlallah⁵⁴

Aynî, yâ Resûlallah, senin güzelliğinn tecellisi yani nûru ve aşkıyın parıltısı gönülde var iken, Güneş ve Ay'a nazar edip, bakmam, demek ister.

Şeyh Galib (ölm.1799), Müseddes Na't-ı Şerîfi'nde,

Hutben okunur minber-i iklîm-i bekâda
Hükmün tutulur mahkeme-i rûz-ı cezâda
Gül-bâng-ı kudûmûn çekilir Arş-ı Hudâda
Esmâ-i Şerîfn anılır arzu semâda
Sen Ahmed ü Mahmûd u Muhammedsin Efendim
Hak'dan bize Sultân-ı müeyyedsin Efendim⁵⁵

53- Dîvân-ı Kuddûsî, İst. 1323, s.214-215.

54- Aynî, Dîvân-ı Belâgat-Unvân-ı Aynî, İst.1258, s.3.

55- Şeyh Gâlib Dîvânı, Haz.Muhsin Kalkışım, Ank.1994, s.187.

Şâir Fâhire de,

Seni sevmek bile haddim değil ammâ severim
Sen de sev, bendeni de nâil-i ihsân olayım⁵⁶

Yunus Emre de,

Canum kurban olsun senün yoluna
Adı güzel kendi güzel Muhammed
Şefâat eylesün kemter kulına
Adı güzel kendi güzel Muhammed

.....
Sen hak peygamberisin şeksüz gümansuz
Şana uymayanlar gider îmansuz
Âşık Yunus n'eyler dünyayı sensüz
Adı güzel kendi güzel Muhammed⁵⁷

Fuzûlî de, akan suyu, Hz.Muhammed'in yoluna girmiş görerek, Su Kaside'sini kaleme almıştır:

Hâk-i pâyine yetem der ömürlerdir muttasıl
Başını taşdan taşa urup gezer âvâre su
Zerre zerre hâk-ı dergâhınâ ister salınır
Dönmez ol dergâhdan ger olsa pâre pâre su⁵⁸

Su nasıl Sana ulaşmak için başını taştan taşa vurarak, sıkıntı ve eziyetlere katlanarak, bu yoldan dönmezse, Fuzûlî de senin yoluna ve sünnetine uymak, sana kavuşmak uğruna, her türlü fedâkarlığa katlanacağını anlatmak ister.

Nâbî de, Hz.Peygamber'in Ravzâ-i Mutahhara'sına saygı gösterilmesini ister:

Sakın terk-i edebden kûy-i mahbûb-i Hudâ'dır bu
Nazar-gâh-i İlâhîdir Makam-ı Mustafâ'dır bu
.....
Murâât-i edeb şartıyla gir Nâbî bu dergâha
Metâf-ı kudsiyandır cilvegâh-i enbiyâdır bu⁵⁹

56- Günümüzde Okunan Kasîde-İlâhîler, a.g.e., s.46.

57- Yunus Emre Dîvânı, Haz.Faruk K.Timurtaş, a.g.e., s.172.

58- Fuzûlî Dîvânı, a.g.e., s.7-8.

59- Abdülkadir Karahan, Nâbî, Ank.1987, s.150.

Şâir Nâbî'nin, Hz.Peygamber'in mezarına karşı ayağını uzatan, bir adamı eleştirmek için, bu şiiri yazdığı rivâyet edilmektedir⁶⁰.

Hız.Muhammed'in ismi anıldığı zaman, O'nun üzerine "Sallallahu aleyhi vesellem" diye, salavat getirmemiz bizlere emredilmektedir.

İsmâil Sadık Kemal bu hususta:

Hazret-i Hak'la melâikte "yusallûne aleyh"
Bize de emr-i ilâhî oluyor etmek edâ⁶¹

İsmâil Sadık, bu beyitinde, şu âyete işâret etmektedir:

"Allah ve melekler, Peygamber'e salât etmekte (O'nun şerefini gözetmeğe, şânını yüceltmeğe özen göstermekte) dir. Ey inananlar, siz de O'na salât edin, içtenlikle selâm edin⁶²."

Yunus Emre de, Hz.Peygamer'e salât getirmeyi tavsiye eder:

Ol âlem fahrı Muhammed nebîler serveridir
Ver salâvat aşk ile ol günahlar eridir
Hak O'nu öğdü yarattı sevdi Habib'im dedi
Yer yüzünde cümle çiçek Mustafâ'nın teridir⁶³

Hız.Peygamber'e salât ve selâm getirmekle mü'min kullarının günahlarının bağışlanacağı ve şefaatine nâil olunacağı, hadîselerde belirtilmiştir.

Hız.Peygamber âlemlere rahmet olarak gönderildiği gibi, günahkar kullarında, şefaattir.

Şâir Turâbî,

Ey şcfr'ü'l-müznibîn ey Rahmet li'l-âlemîn
Şânına levlâke levlâk okundu Subhân sana⁶⁴

60- Abdülkadir Karahan, Nâbî, ayn.esr.s.10-11.

61- Mehmet Yılmaz, Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözlür (Ansiklopedik Sözlük), İst.1992, s.186-187.

62- K., XXXIII (Ahzâb), 56.

63- Yunus Emre Dîvânı, Haz.Mustafa Tatçı, a.g.e., s.87.

64- Dîvân-ı Turâbî, st.1294, s.4.

Hız.Muhammed'in mahşer günü Cenâb-ı Hakk'ın izni ile günahkar kullarına şefaata edeceği, birçok kaynaktta bizlere haber verilmektedir.

Bu yüzden de Hız.Peygamber'e bazı isimler ve lakaplar verilmiştir.

Na'tlarda: Şeffü'l-Mücrimîn, Şeff-i Rûz-ı Kıyamet, Şeffü'l-Halk, Şeff-i Rûz-ı Cezâ gibi.

Şâir Ulvî (ölm.1586), Hız.Muhammed'in âlemlere rahmet için gönderildiğini şöyle belirtir:

Ey kerem kânî inâyet ma'deni mahbûb-ı Rab
Ey Resûl-ı ins-ü cin ey zübde-i kavm-i Arap
Vasf-ı pâkinde didî Hak "rahmeten li'l âlemîn"
Bilürüm hakkâ ki sensin rahmet-i Hakk'a sebeb
Senin şânında Mevlâ "rahmeten li'l-âlemîn" didi
Vücûdun âleme bî-şüphe rahmet yâ Resûlallah⁶⁵

Ulvî, Hız.Peygamber'in âlemlere rahmet olarak gönderildiğini bir âyetin yardımı ile izâh eder. Cenâb-ı Hak bu âyette, "Biz seni ancak âlemlere rahmet olanak gönderdik⁶⁶." buyurmuştur.

İşte bu sebepten dolayı her müslümanın isteği, O'nun şefaatine nâil olmaktır.

Şiirlerinde Muhibbî lakabını kullanan Kanunî Sultan Süleyman da:
Evvel âhir bu (Muhibbî) senden umar mağfiret
İki âlemde çü sensin "rahmeten li'l-âlemîn"⁶⁷

Şâir Senîh de, Hız.Peygamber'i medhetmek için Cenâb-ı Hakk'ın "rahmeten li'l-âlemîn" âyetini nâzil buyurduğunu belirtir:

Kelâmı "rahmeten li'l-âlemîn" vafında münezzeldir
Hudâ'nın en büyük ihsânı sensin yâ Resûlallah⁶⁸

65- Dîvân-ı Ulvî, İst.1290, s.17-18.

66- K., XXI (Enbiyâ), 107.

67- Kanûnî Sultan Süleyman, Dîvân-ı Muhibbî, İst.1308, s.4.

68- Dîvân-ı Senîh, İst.1275, s.4.

İslâm şâirleri, Peygamberimize aşırı sevgiden dolayı mü'cizeleri haricinde de bazı üstün vasıflarla övmüşlerdir. O'nu övmekte, beşerî vasıflarını unuturcasına, mübalağa sanatı göstermişlerdir.

Süleyman Çelebi, Hz.Muhammed (s.a.v.)'in mübârek vücudunu, şöyle tasvir eder:

Nur idi baştan ayağa gövdesi
Bu ayandır nurun olmaz gölgesi⁶⁹

Hz.Muhammed'i yüceltelim derken O'nun beşerî⁷⁰ -fizyolojik, biyolojik- yönlerini de akıldan çıkarmamak gerekir.

Cenâb-ı Hak Kur'ân-ı Kerim'de, Peygamberine hitap ederek, O'nun "beşer" olduğunu belirtir: "De ki; Ben ancak sizin gibi bir beşerim. Ne var ki bana şöyle vahyolunuyor: İlahınız bir tek ilahdır⁷¹."

O'nun peygamberliği yanında bir beşer olduğunu hatırdan çıkarıp, O'nu Hz.İsâ (a.s.) gibi ilâhlaştırmamalıyız.

Netice şudur ki, Hz.Muhammed (s.a.v.) sevgisi, İslâmî-Türk Edebiyatı'nda geniş yer tutmaktadır. Hz.Muhammed, bütün varlıkların sebebi ve yaratılmışların en şerefliisidir. O, peygamberlerin hâtemi, âhirette günahkar kulların şefaatchisi, zira Cenâb-ı Hak, Hz.Muhammed'in adını kendi adı ile beraber anmıştır. Bütün iyi ahlaklar ve üstün meziyetler kendisinde toplanmıştır.

69- Süleyman Çelebi, Mevlid-i Şerif, Haz.Vasfi Mahir Kocatürk, Ank.1966, s.16.

70- Ali Yardım, Peygamberimiz'in Şemâili, İst.1977, s.30-33.

71- K., XVIII (Kehf), 110; XXXXI (Fussilet), 6.